

מאורי הא"ש

שמואל שלמה טעללער - קרית יואל

לזכרו הבהיר של
כקש"ת מרנא הגה"ק
רבי אליקים
שלעזינגער
זצוק"ל
ראש ישיבת הרמ"ה לאנדאן

פרשת
כי תבא תשפ"ו
גליון
כ"ט

ב"ה

איין אחריות'דיגע שאלה: מה יענה ליום הדין?!

קנו) (מתוך שיחה בחודש אלול תשס"ח).
האלול מתחיל ב"אני", "אני לדודי ודודי לי". כי האדם חושב על הכל, וגם במחשבתו על 'מלכיות' שוכח 'את עצמו'.
העיקר וההתחלה שימליך הקדוש ברוך הוא 'על עצמו', שיהיה הקב"ה למלך, כי הוא עומד לפניו בדין על מעשיו שלו.
והוא "אני" - צריך ליתן דין וחשבון, צריך להיות המניע לכל מעשיו, כי רק על זה הוא נדרש.

וכבר סיפרתי המעשה שבשעה שנשמע בארץ ישראל על חורבן הגולה, מורי חמי ז"ל (הרי"ר משה בלויא ז"ל) שהיה ראש העסקנים של אגודת ישראל באר"י, רצה לפעול עבור הצלה.

אולם היה עת מלחמה, וכל הקשרים לחוץ לארץ היו בידי הציונים. ושאל את מרן החזון איש זצ"ל מה לעשות, אם לעבוד עם הציונים?
ושאל החזון איש: למה אתם צריכים להתעסק בהצלה? הלא רק משום שלאחר מאה ועשרים ישאלו בבית דין של מעלה "למה לא עשיתם להצלת כלל ישראל? אם כן, תענו כי לא היתה האפשרות להציל רק עם הציונים, ועם הציונים אי אפשר".

וסיים מרן: אני ערב שיקבלו התשובה!

עד כאן המעשה.

ולא באתי כעת להדגיש עניין שיטת הציונים, אלא עצם דרך המחשבה של מרן זצ"ל.

כי הצלת כלל ישראל היא הדבר הכי גדול שצריכים ומחויבים לעשות, ומה שייך למה? אבל מרן לימד בזה, כי יש רק מניעה אחת לאדם:

מה יענה ליום הדין? מה היא מחויבותו כלפי שמיא ותו לא מיד!

פארשטייט זיך אז ס'איז נישט קיין שום חשבונות, נאר וואס ער איז מחויב כעבד ה', ואת העיקר הזה שוכחים.

שובה ישראל, עד ה' אלקיך!

קנו) עוד ראיתי מעשה ממרן החזון איש זצ"ל, היה זה כשאותו רשע ראש הציונים (ב"ג ימ"ש) ביקר אצלו, היה הלה מכין לעצמו כמה שאלות, והיה שאלתו "הלא איתא בילקוט שאהבת ישראל גדולה מאהבת התורה", כאילו אותם הרשעים הם אוהבי ישראל, ר"ל.

וענה לו מרן זצ"ל, שהמחלוקת בין התנאים היא, באיזה דרך יותר בניקל להתקרב אליו יתברך שמו, ודיעה א' אומרת שזה ע"י אהבת ישראל, אבל הלא אתם בכלל ששכחתם את הקב"ה, מה לכם לכל זה?

הוא אשר דברנו, וגם כשהאדם חושב על תשובה ועושה חשבונות באלול, יתכן שישכח את הא', את העיקר, את האני, להתקרב אל הקב"ה.

והיא דאיתא בנביאים, אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב. שובה ישראל עד ה' אלקיך.

עם איז אלול אויף דער וועלט!

קנו) בשנת תשס"ג אמר מורינא ראש הישיבה זצ"ל בתוך שיחה בישיבה התבוננות נוראה באופן פרטי, שזה מחייב את כולנו:

"בימי אלול אדם עוסק עם עצמו וחשבון הנפש, ואם כי מוכרח אני לדבר ברבים, אבל מערכת המחשבות הן על עצמי". על כן אוכיר התבוננות שהיה

לי בימים אלה.

"הנה אני עסוק כעת בהכנות חלק ב' לספר "בית אב" ליקוטים, והתכוננתי לצרף לזה קונטרס שכתבתי על הסוגיא ד'רבי חנינא סגן הכהנים' (בפסחים פ"ק).

"כי זכורני אשר לפני עשרים שנה כשלמדתי סוגיא זו שהיא חמורה מאד, עמלתי בזה הרבה, ושמתי לילות כימים בסוגיא זו עד שכתבתי הקונטרס, והוא חביב אצלי ביותר. על כן אמרתי לצרפו להדפסה, וכעת לפני כמה שבועות חזרתי ולמדתי הסוגיא, ועברתי על דברי הקונטרס בסיעתא דשמיא, והתחלתי להעתיק.

"וכשחזרתי ביום ג' ללאנדאן, הדפים הראשונים נאבדו ממני ולא אוכל למצאם, ויומיים היה לי על זה צער עצום ממש, אשר איני זוכר צער כזה שנים רבות, כי אמרתי לנפשי הנה כל כך עמלתי על זה לילות כיומם, והכל נאבד חס ושלום. וזה ב' לילות שממש בכיתי.

אולם בליל ערב שבת קודש נתעוררתי:

"מה כל הצער הזה? כלום חס ושלום העמל הזה שעמלתי הוא לריק? הרי זה היה באמת עמל התורה ויגיעת התורה כמו שצריך להיות, וזה מה שהקב"ה רוצה שיעמול אדם בתורה, וד"ו בזה לא שייך אבידה. זה קנין נצח, הרי זה עיקר חיי האדם שיעמול בתורה ויחדש תורה, וזה קיים לי בזה ובבא, אם כי חסר ההדפסה בספר, ואם כי זה גם כן מצוה, אבל אין זה העיקר, ואעפ"י שהאדם אינו זוכר, התורה קיימת ונכתבת לו".

כמעשה החלום של חו"ז הגאון ר' ישעי' אורנשטיין זצ"ל, שבסוף ימיו גבר עליו שכחה ונצטער מאוד, והראו לו בחלום נער בר מצווה אומר פלפול עצום ונפלא. ושאלו ר' ישעי' בחלום: "מניין לך פלפול זה?" ואמר: הרי אתה ר' ישעי' חידשת זה, למדת עמי". והיה לו לניחום. כי התורה שאדם לומד היא נצחית וקיימת לו.

ובהתבוננתי זה הרגשתי בחוש חשיבות עמל התורה, כי זה החיים האמיתיים, ונכנס שמחה בליבי. ונמצא שבמקום אבידה על ידי זה מצאתי התחזקות נוראה והכרה באמיתות עמל התורה, בחינת "דלו חספא ושכח מרגניתא תותיה" (יבמות דף צ"ב ע"ב).

וזהו אנו מתפללים באלול על חיי נצח של עסק התורה: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי", כי זהו עיקר החיים. "ונתן לנו תורת אמת וחייו עולם נטע בתוכנו", והיא חיים ממש, ובלי זה נחשב מיתה ח"ו.

וכתב הגאון ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל (מכתב י"ד) וזה לשונו: "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחוז פלצות מקול הקורא אלול, החרדה הלזו נשאה פרי להתקרב לעבודתו יתברך שמו".

וסיפר המשגיח מו"ר הגה"צ ר' יחזקאל זצ"ל. שכל כך נתלונן הגרי"ז סאלאנטער, שפחת בדורנו ההתעוררות והחרדה של אלול. כמו שכתוב: "לפנים בישראל היה כן". וסיפר המשגיח זצ"ל שהוא זוכר עוד בימיו כמה גדלה החרדה בחודש אלול, שנתאספו בחדר חשוך, ורבי טעוועלי זצ"ל אמר מוסר, ויצאו בפחד נורא. ומה נענה אנו בימינו אלה, אשר בימינו אלה אפשר אין הפחד של אלול מציאות כלל.

וכאשר עצמי אני זוכר בראש השנה הראשון אחרי שזכיתי להסתופף בבית מרן זצ"ל מבריסק, וראיתי בראש השנה אחר הצהריים איך הוא ובניו

אומרים תהילים בפחד נורא, אחד בזווית זו ואחד בזווית זו.

להפתעתי שאלתי את אחד: מה אמירת תהילים כזו? אולי יש חולה בבית? ומרן זצ"ל שמע דבר שאלתי, ורעד כנגדי: "פאיז ראש השנה!". עד שתמהתי על עצמי איך שאלתי דבר כזה, אבל כנראה עד אז עוד לא ידעתי מה זה פחד הדין.

והרי השבוע ראיתם שבקשתי אחד לומר תהילים לפני העמוד אחר מעריב, ואמר בהתעוררות. וכולם תמהו: מה קרה? ומי חולח?

ולאחרים היו טענות: למה הרעש הזה? ולא שמתם לב כי אני באמצע אלול, עוד מעט יום הדין של ראש השנה, ומה יש להתפלל על הפחד? ואם בשיבה כך, שלא מבינים פחד ראש השנה מהו, מה יאמרו בחוץ?

אין אדם עומד על דעת רבו, עד... ארבעים שנה

קנט) אמרתי ארשום למזכרת, לפני שנים כאשר זכיתי בעושהי"ת להגיע לשנת הארבעים, נשלח לי פתאום מכתב קצר ממורינו הר"מ ז"ל, בזה"ל:

"לכבוד ידידי הרב"ג ר' שמואל שלמה טעלער שליט"א.

שמחתי לשמוע ממנו כי יש עדין ברכה אצלו.

ויהי רצון שיצליח ה' בידו להמשיך עבודת הקודש, וזיכוי הרבים באריכות ימים ושנים טובות כמקדם, וביתר שאת, בלי שום שינוי כלל בבריאות הגוף והנפש. שורש בינה הוא הדעת, הוא בפרשת כי תבוא שנאמר 'ולא נתן לכם ה' לב לדעת ועינים לראות ואזניים לשמוע עד היום הזה'.

ובפירוש רש"י שם. והנני בזה ידידי מוקירו, אליקים שלעזינגער."

האמת אגיד ולא אבוש, כי מאז קראתי השורה האחרונה שכתב לי מוריני הר"י ז"ל, הרגשתי שטובא גניז בגוי, אולם

לא זכיתי לרדת לסוף דעתו, וגם הראיתי דבריו לכמה תלמידי חכמים ומבינים ולא ידעו לומר לי פשר דבר.

בימים אלו כאשר למדתי בספרי 'בית אב' לחודש אלול, פר' כי תבא, מאמר י', כותב מרן ז"ל דברים ברורים וקלורין לעינים אשר בלי ספק שעל זה היה כוונתו.

ובאותם מילין קצרים שכתב לי, ובהיות שהם נוגעים ביותר לחודש אלול ולימי חשבון הנפש, ולהתבוננות יתירה בימים אלו, אעתיק בזה כמה קטעים משיחה יקרה זו.

ברש"י (סוף הפרשה פסוק ו') עה"פ ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו וגו'. ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזניים לשמוע עד היום הזה.

פי' רש"י: דבר אחר, ולא נתן ה' לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא חקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד. ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת.

נאמרו בזה כמה יסודות, ענין מ' שנה, כי תינוק שמתחיל לדבר מלמדים אותו תורה צוה לנו וכו', כי כל זמן שאין לו דעת לדבר, לא שייך לדרוש ממנו שיאמר 'תורה צוה', אולם מאותה שעה והלאה, כבר יש תביעה שיאמר "תורה צוה".

ועדיין אין שייך אצלו מצות ציצית כי אין לו דעת ללבושו. אולם מיד

שיכול ללבוש בגד בעצמו, צריכים לחנכו למצוות ציצית.

ובן חמש למקרא, בן עשר למשנה, הכל לפי תוספת הדעת נדרש ממנו יותר ויותר.

ובן י"ב יש לו דעת לנדור ולשמור נדרו, ונדרש על זה.

ובן י"ג חייב בבי"ד של מטה, אבל עדיין לא הגיע לדעת מהו עונש של מעלה עד בן עשרים.

ובן ארבעים כבר מחויב להבין דעת רבו, ורק מאז הקב"ה מקפיד עליו בזה, כמו שכתב רש"י.

ואעפ"י ש'רואה' ו'שומע' ו'מבין', אינו 'מבין' ו'רואה' ו'שומע' בעומק הדברים שיהי' ראוי לתבוע ממנו לגמרי.

וכן דעת האדם הולך ומתפתח כל ימיו. ות"ח כל זמן שמזקין דעתו מתיישבת עליו, וכן הוא ב'חובת הלבבות' (שער חשבון הנפש פרק ג' החשבון כ"ד). ויש לדייק היטב בכל האמור שם ביסוד זה כי קצתתי.

נמצא שאף על פי שכבר עברו עלינו

כמה פעמים ימי אלול וראש השנה יום הדין, כל אחד לפי גילו, הרי אלול זה כמו השנה עוד לא היה לנו, כל אחד ואחד לפי ערכו עוד לא היה יום הדין אשר ספרי חיים וספרי מתים פתוחים וכו' כמו שנה זו, לפי הדעת שנתוסף בתוספת שנה זו, והתפילה של שנה זו, כי משונה שנה זו מהשנים שעברו.

וצריך להתבונן כאילו לא היה לנו מעולם לא אלול ולא ראש השנה, וזו פעם ראשונה.

וזה פירוש "אשר אנכי מצוה היום" כאילו בו ביום ניתנה, וכן הוא האמת. ובפרשה זו נמצא עשרות פעמים הלשון 'היום', דייקא 'היום' כי היא התביעה.

ובזה אני שיה עם כולכם, אם כי מבורר

אני מכם הרבה שנים, בזה אנו שוים קטן כגדול צעיר כזקן, שאין זה באשתקד כי נתוסף שנה ונתוסף דעת, זה אלול.

וכן ראש השנה כבחינתו כאמור, והתביעה והקפידה משונה משנה הקודמת, ועל זה כתב רש"י נאמר כאן ושמרתם את דברי הברית וכו', למען תשכילו אשר תעשו, ואולי הביאור כיון שכבר תשכילו לי יותר אשר תעשו, ובאיזה בחינה נדרש יותר, ומה מבקשים ממנו בהתוסף השנים.

זה שכתב רש"י "היום" הבנתי שאתם הפצים במקום, תוספות החשק והחפץ לדביקות בה', כי בתוספות הדעת חייב אדם להכיר יותר חפצו ורצונו לדביקות בה', והיא השלימות כמו דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק כ"ה, בדרך עין החיים לרמח"ל). שיתבונן מה עשה אברהם אבינו ע"ה, ומה עשה משה וכו' שכל כך חשק בו ה'.

ועוד האריך במסילת ישרים (פרק ד') בענין ההארה לאדם ליראת חטא, כל אחד לפי דרגתו, ושם: "לשלמי הדעת תהיה להם ההארה במה שיתברר להם, כי רק השלימות היא הדבר הראוי שיחמוד מהם, ולא זו לזו, ושאינו רק גדול מחסרון השלימות והרחקה ממנו".

ובבחינת כל אחד נכבה מחופתו של חבירו, שפירש המסילת ישרים שם, לא מטעם קנאה, כי קנאה לא שייך בשלימות, אלא השאלה: למה אני לא הגעתי לאותה שלימות שהגיע חבירי, בשעה שגם אני יכולתי להגיע לזה? והוא החפץ והרצון לשלימות, וכמו שכתוב ברש"י, שבזה שמח משה רבינו שכל ישראל ביקשו להיות להם ספר תורה, ולמה רק לבני לוי? דייק ברש"י שם פסוק ג'.

